

ΕΠΕΑ ΠΤΕΡΟΕΝΤΑ

Η ΒΟΣΝΙΑ ΚΑΙ ΕΜΕΙΣ του Σωτήρη Βαλντέν

«Μεταξύ τυρού και αχλαδιού, ο Έλληνας πρωθυπουργός εξηγούσε ότι πρέπει να καταλάβει κανείς τους Σέρβους που, διασπαρμένοι σε πολλά κράτη, μάχονται για την υπεράσπιση της θρησκείας τους. Δεν πρόλαβε να ολοκληρώσει τη συνηγορία του. “Μη μου μιλάτε για πόλεμο θρησκειών”, τον διέκοψε απότομα ο κ. Chirac, “πρόκειται για ανθρώπους χωρίς ιερό και όσιο, για τρομοκράτες”» (Le Monde 13-6-95).

Κατά την πρόσφατη νέα έξαρση της βοσνιακής κρίσης, οι ενέργειες της ελληνικής κυβέρνησης και το γενικότερο κλίμα στην Ελλάδα ήρθαν να υπενθυμίσουν με ασυνήθιστα έντονο τρόπο το χάσμα που χωρίζει την Αθήνα από τις υπόλοιπες ευρωπαϊκές και δυτικές πρωτεύουσες στα βαλκανικά ζητήματα, αλλά και να υπογραμμίσουν την πλήρη έλλειψη σοβαρότητας της εξωτερικής μας πολιτικής.

- Για τα μέσα ενημέρωσης και την κοινή γνώμη στην Ελλάδα, η κρίση αυτή, όπως και οι προηγούμενες, είχε έναν κύριο αν όχι και μοναδικό υπεύθυνο, τη Δύση και το ΝΑΤΟ. Οι φρικιαστικές σκηνές της Τούζλα και οι αλυσοδεμένοι κυανόκρανοι αντιμετώπισησαν περίπου με αδιαφορία (και με ένα υποβόσκον «τα ήθελαν και τα 'παθαν»).
- Η ελληνική κυβέρνηση, ή μάλλον ο υπουργός Άμυνας κ. Αρσένης βρήκε με την υπόθεση των ομήρων ευκαιρία να «στήσει» για εσωτερική κατανάλωση μιαν επιχείρηση αύξησης του κομματικού του κύρους, σε βάρος του κύρους και της σοβαρότητας της χώρας. Έτσι, χωρίς καμία συνεννόηση με συμμάχους, οι κκ. Αρσένης και Παπού-

λιας έφθασαν αυτόκλητοι στο Πάλε, ανάγοντας σε ύψιστη εθνική αρετή το ότι ήσαν οι μόνοι εναπομένοντες συνομιλητές των εκεί τρομοκρατών, και εμφανώς υπονομεύοντας την πίεση που ασκούσε την ώρα εκείνη η διεθνής κοινότητα. Στη συνέχεια εμφανίσαν ως δική τους επιτυχία την απελευθέρωση ομάδας ομήρων, προκαλώντας τον εκνευρισμό του Μιλόσεβιτς που ήταν ο πραγματικός μεσολαβητής.

- Λίγες μέρες αργότερα στο Παρίσι, ο πρωθυπουργός Α. Παπανδρέου κατήγγειλε με τον πιο απόλυτο τρόπο τη δύναμη ταχείας επέμβασης. Η καταγγελία έγινε μόλις την επομένη που η Ελλάδα είχε συναινέσει στην συγκρότηση της δύναμης στο ΝΑΤΟ, και σε μια στιγμή που την είχε πλέον αποδεχθεί ο Μπούτρος Γκάλι, δεν διατύπωνε αντίρρηση η Μόσχα, ενώ ακόμη και ο Κάρατζιτς δήλωνε ότι την αποδέχεται υπό ορισμένες προϋποθέσεις. Όμως, το τραγικότερο είναι ότι ο πρωθυπουργός βγήκε από το γεύμα των αρχηγών κρατών και κυβερνήσεων της Ένωσης διαλαλώντας τη σύμπτωσή του στο θέμα αυτό με τον κ. Major, ενώ η βασική είδηση των ημερών υπήρξε ακριβώς η πλήρης αγγλο-γαλλική σύμπτωση απόψεων για τη συγκρότηση της δύναμης ταχείας επέμβασης. Επειδή το πιθανότερο είναι ότι αυτό πράγματι κατάλαβε ο πρωθυπουργός, τίθεται πάλι με οξύτητα το ζήτημα πότε στο ΠΑΣΟΚ θα βρουν το θάρρος να του υποδείξουν να αποσυρθεί.

Η αλλοπρόσαλλη αυτή και σε πλήρη διάσταση με τους εταίρους της στάσης της Ελλάδας στα γιουγκοσλαβικά ασφαλώς δεν αποτελεί έκπληξη, αφού πρόκειται για συνέχεια και αποκορύφωμα μιας στάσης που χρονολογείται από την αρχή της κρίσης, τυγχάνει ευρείας εθνικής συναίνεσης,

και, μαζί με τη στάση της στο μακεδονικό, έχει συμβάλει τα μέγιστα στη διεθνή μας απομόνωση. Ας εξετάσουμε τη στάση αυτή πιο αναλυτικά.

Η ελληνική θέση στα γιουγκοσλαβικά συνοψίζεται σχηματικά στα εξής:

- Η Δύση, και κυρίως οι Γερμανοί είναι οι κατεξοχήν υπεύθυνοι για τη διάλυση της Γιουγκοσλαβίας.
 - Υποστηρίζουμε τους Σέρβους, γιατί είναι οι παραδοσιακοί ορθόδοξοι σύμμαχοί μας που επιπλέον δεν αναγνωρίζουν και τα Σκόπια. Η επιθυμία τους να ζήσουν όλοι σε ένα κράτος είναι λογική.
 - Οι μουσουλμάνοι εκπροσωπούν τον κίνδυνο του ισλαμισμού και της Τουρκίας.
 - Το κράτος της Βοσνίας, ως συνονθύλευμα εθνοτήτων δεν είναι βιώσιμο.
 - Η βία και οι ωμότητες προέρχονται από όλες τις πλευρές και για τη δαιμονοποίηση των Σέρβων ευθύνεται η δυτική παραπληροφόρηση.
 - Είμαστε αντίθετοι σε κάθε δυναμική παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας εναντίον των Σέρβων.
- Το παραπάνω «οικοδόμημα» είναι σαθρό και στηρίζεται σε αναλήθειες ή μισές αλήθειες. Αλλά η ελληνική πολιτική υπήρξε και είναι σε πολλές περιπτώσεις ανακόλουθη σε σχέση και με τις παραπάνω θέσεις.

1. Ποιοι διέλυσαν τη Γιουγκοσλαβία και τι έπραξε η Ελλάδα

Πολλοί –και εκτός Ελλάδας– θα συμφωνήσουν ότι ο εκβιασμός του Genscher που οδήγησε το Δεκέμβριο 1991 στην κοινοτική αναγνώριση της Σλοβενίας και της Κροατίας, και ιδίως η διεθνής αναγνώριση της Βοσνίας-Ερζεγοβίνης λίγους μήνες αργότερα, υπήρξαν κινήσεις λαθεμένες, που έριξαν λάδι στη φωτιά. Όμως η συνωμοτι-

κή θεωρία ότι «η Δύση διέλυσε τη Γιουγκοσλαβία» έχει απήχηση μόνο στον ορθόδοξο βαλκανικό και ρωσικό σκοταδισμό. Γιατί οι πάντες γνωρίζουν ότι η διάλυση της γιουγκοσλαβικής ομοσπονδίας υπήρξε καρπός της αναβίωσης των εθνικισμών στα ομόσπονδα κρατίδια. Ότι η αναβίωση αυτή μεθοδεύθηκε συστηματικά και επί χρόνια από τις πολιτικές ελίτ του καταρρέοντος κομμουνιστικού συστήματος. Και ότι στη διαδικασία αυτή πρωτεύοντα και καθοριστικό ρόλο έπαιξε ο σερβικός εθνικισμός με πρωτεργάτη τον Σλ. Μιλόσεβιτς.

Η Ελλάδα αρέσκεται να εμφανίζεται ως ο κατεξοχήν υποστηρικτής της παλιάς ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας. Η εικόνα είναι ψευδής. Όχι επειδή η Ελλάδα συναίνεσε στις κοινοτικές αναγνωρίσεις, με αντάλλαγμα τους τρεις όρους του κ. Σαμαρά για το μακεδονικό. Θα ήταν ίσως μη ρεαλιστικό η χώρα μας να μπλοκάρει μια τόσο σημαντική απόφαση. Η πραγματικότητα είναι ότι η Ελλάδα ποτέ δεν συμπάθησε την ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία με τον πολυεθνικό της χαρακτήρα και τις λεπτές εσωτερικές της ισορροπίες. Λόγω του αντιμακεδονικού μας πλέγματος, αυτό που στηρίζαμε ήταν τη σερβική ηγεμονία στη Γιουγκοσλαβία, δηλαδή εκείνη ακριβώς τη δύναμη που συνέβαλε τα μέγιστα στη διάλυση της χώρας. Μερικά παραδείγματα:

- Την άνοιξη 1990, η ΕΚ και η Δύση προσπαθούσαν να στηρίξουν τη μετριότητα και μεταρρυθμιστική ομοσπονδιακή κυβέρνηση του Marković, ελπίζοντας έτσι να αποτρέψουν τα διαλυτικά φαινόμενα. Στο πλαίσιο αυτό προτάθηκε η επέκταση του κοινοτικού προγράμματος βοήθειας PHARE και στη Γιουγκοσλαβία. Η Ελλάδα, τρομοκρατημένη από κάποιες διαδηλώσεις εθνικιστών στη γιουγκοσλαβική Μακεδονία, προ-

σπάθησε να μπλοκάρει την απόφαση αυτή, επικαλούμενη έλλειψη δημοκρατίας στη Γιουγκοσλαβία. Την ίδια ώρα δεν έδειχνε καμία αντίστοιχη δημοκρατική ευαισθησία στην περίπτωση λ.χ. της Ρουμανίας.

- Η Ελλάδα υπήρξε η πρώτη κοινοτική χώρα που αναγνώρισε *de facto* τη διάλυση της ομοσπονδιακής Γιουγκοσλαβίας. Το Μάιο του 1991 ο πρωθυπουργός Μητσστάκης συναντιέται όχι με την ομοσπονδιακή ηγεσία, αλλά με τον Σλ. Μιλόσεβιτς και συζητά, μεταξύ άλλων το μακεδονικό. Λίγο αργότερα, και μόλις ξεσπά ο εμφύλιος πόλεμος, η ελληνική διπλωματία εργάζεται πυρετωδώς για τη σύγκλιση τριμερούς διεθνούς διάσκεψης ανάμεσα στην Ελλάδα, τη Βουλγαρία και τη Σερβία (όχι την ομοσπονδιακή Γιουγκοσλαβία) που θα συζητούσε με ανοικτή ημερήσια διάταξη βαλκανικά θέματα (βλέπε το μακεδονικό). Η διάσκεψη ματαιώθηκε όταν υπαναχώρησε η Βουλγαρία, και τα ελληνικά μέσα απέδωσαν τη ματαίωση σε αντιδράσεις διαφόρων δυτικών.

2. «Όλοι οι Σέρβοι στο ίδιο κράτος»;

Στην Ελλάδα, θεωρείται θεμιτή η επιθυμία όλων των Σέρβων να ζήσουν στο ίδιο κράτος. Όχι όμως και όλων των Αλβανών, τουλάχιστον όταν ζουν στο Κόσσοβο, γιατί όταν ζουν στην Π.Γ.Δ. Μακεδονίας το συζητάμε. Ούτε και όλων των Τούρκων (Θράκη, Βουλγαρία). Όσο για τους Έλληνες, στη μεν Αλβανία αφήναμε ως πρόσφατα το θέμα ανοικτό, στη δε Κύπρο, επίσημα μεν κοιτόμαστε για την ενότητα και την ανεξαρτησία της, ανεπίσημα όμως φαίνεται να προωθούμε τη διχοτόμηση. Εδώ βρίσκεται ο πυρήνας του ζητήματος. Η ελληνική «φιλοσοφία» κατανοεί μόνο το εθνικά καθαρό κράτος. Παραδόξως, αυτό που απέμεινε από τη μακρά ιστορία δημιουργικής συμβίωσης του ελληνισμού με άλλα έθνη και φυλές είναι η λογική της Μικρασιατικής Καταστροφής. Οι μειονότητες είναι απλά πονοκέφαλος, οι πολυεθνικές και πολυπολιτισμικές κοινωνίες συνονθυλεύματα. Γι' αυτό και ούτε η Βοσνία ούτε η Μακεδονία είναι βιώσιμες. Τώρα, γιατί ήταν βιώσιμη η Γιουγκοσλαβία και γιατί είναι βιώσιμη η Ενωμένη Ευρώπη είναι άλλο ζήτημα. Η «φι-

λοσοφία» αυτή παραλείπει να μας δώσει την ιδέα της για ένα «βιώσιμο» και εθνικά καθαρό χάρτη των Βαλκανίων και της Κεντρικής και Ανατολικής Ευρώπης. Αποφεύγει επίσης να μας πει σε ποια ενωμένη Ευρώπη αποβλέπει, αν και όλο και περισσότερο φαίνεται να απομακρύνεται από τέτοια «ουτοπικά» οράματα.

3. Σύμμαχοι και εχθροί της Ελλάδας: υπερβολές και υποκρισία

Σε σχέση με τα περί συμμάχων και εχθρών της Ελλάδας στη βοσνιακή κρίση, θα μπορούσαν να παρατηρηθούν τα εξής: Η παραδοσιακή ελληνο-σερβική φιλία είναι ένα γεγονός που ορθά πρέπει να αποτελεί παράγοντα στο βαλκανικό τοπίο. Μόνο που είναι λάθος να υπερβάλλεται ή να στρέφεται κατά παντός τρίτου. Οι Σέρβοι εθνικιστές δεν υποστηρίζουν τις ελληνικές θέσεις στο μακεδονικό από αγάπη προς τον κ. Παπαθεμελή. Έχουν τις δικές τους βλέψεις σ' αυτή τη χώρα. Και είναι γνωστό πως απειλή από τη Μακεδονία κατά της Ελλάδας υπήρξε ιστορικά όταν η πρώτη ελέγχονταν από το Βελιγράδι. Στη λογική επικράτησης των εθνικισμών, είναι φανερό ότι μεγαλύτερη απειλή αποτελεί μια σερβοκρατούμενη παρά μια ανεξάρτητη Μακεδονία. Πέρα όμως από αυτά, η ταύτιση της Ελλάδας με τις πιο ακραίες δυνάμεις του σερβικού έθνους (γιατί τώρα πια εμφανιζόμαστε πλησιέστεροι στον Κάρατζιτς απ' ό,τι στον Μιλόσεβιτς), κάθε άλλο παρά εξυπηρετεί μακροπρόθεσμα την ελληνο-σερβική φιλία, ή βοηθά τη Σερβία να ξαναβρεί τη θέση της στη διεθνή κοινότητα. Λαθεμένη και υποκριτική είναι η στάση μας και σε σχέση με τον κίνδυνο του ισλαμικού φονταμενταλισμού από τη Βοσνία. Κατ' αρχήν είναι γνωστό ότι ο φονταμενταλισμός

ήταν ελάχιστα διαδεδομένοι στους μουσουλμάνους της Βοσνίας και ότι η αδιαφορία της Δύσης για την τύχη τους αποτελεί και την κύρια αιτία της πρόσφατης ενίσχυσης ακραίων τάσεων. Όμως, η Ελλάδα στην πραγματικότητα καθόλου δεν ενδιαφέρεται για τον φονταμενταλισμό. Το μόνο που την ενδιαφέρει είναι ο περιορισμός της τουρκικής επιρροής. Έτσι εξηγείται και η απίθανη ακροβασία της τριμερούς διαδικασίας Ελλάδας-Βοσνίας-Ιράν που προωθείται εδώ και μερικούς μήνες από την Αθήνα. Ποιος θα το πίστευε, ότι η ορθόδοξη φιλο-σερβική Ελλάδα θα εισήγαγε στο βοσνιακό τοπίο τους μουλάδες της Τεχεράνης για να εξουδετερώσει τον κ. Ντεμιρέλ. Και όμως αυτό γίνεται. Και σημαίνει πολλά για τη διεθνή αξιοπιστία της χώρας μας, αλλά και για το χαρακτήρα της πολιτικής μας απέναντι στην Άγκυρα.

4. Παραπληροφόρηση και αναισθησία

Η κάλυψη διεθνών κρίσεων από τα μεγάλα δυτικά μέσα ενημέρωσης είναι ασφαλώς συχνά προβληματική. Σχηματικές απεικονίσεις «καλών» και «κακών», συχνά κρούσματα παραπληροφόρησης, και επιλεκτική κάλυψη γεγονότων ανάλογα με ποικίλες σκοπιμότητες κυβερνήσεων και εσωτερικών πολιτικών παιγνιδιών, όλα υποταγμένα στις νομοτέλειες του «μεγάλου θεάματος», αποτελούν σοβαρά συμπτώματα ασθένειας των δυτικών δημοκρατιών. Ο πόλεμος του Κόλπου και η Γιουγκοσλαβία παρέχουν πολλά δείγματα. Ωστόσο, στην Ελλάδα, η συχνή επίκληση των φαινομένων αυτών, αποτελεί άλλοθι για τη δική μας παραπληροφόρηση.

Οι πόλεμοι είναι εξορισμού άγριοι. Και πράγματι σπάνια οι αγριότητες περιορίζονται στη μία πλευρά. Αυτό ισχύει ιδιαίτερα

στην πρώην Γιουγκοσλαβία, όπου οι ακραίες αντιλήψεις και ιδεολογίες είναι διαδεδομένες και στους τρεις πρωταγωνιστές. Όμως η αντίληψη ότι δεν πρέπει να καταλογίζονται ευθύνες και ότι πάντα όλοι είναι εξίσου υπεύθυνοι για τα εγκλήματα, αποτελεί ένα αυθαίρετο αξίωμα, προϊόν ήδη διαμορφωμένων αντιλήψεων για τις πολιτικές ευθύνες. Σήμερα, μετά από τέσσερα χρόνια πολέμου, τα γεγονότα είναι μετρήσιμα και έχουν μετρηθεί από όλους τους διεθνείς οργανισμούς. Και οι μετρήσεις αυτές μαρτυρούν πέρα από κάθε αμφιβολία ότι για τη συντριπτική πλειοψηφία των ωμοτήτων και των εγκλημάτων ευθύνεται η *σερβική πλευρά*. Αυτό αφορά την έκταση των εθνικών καθάρσεων, τα στρατόπεδα συγκέντρωσης, τους βιασμούς. Αφορά την τακτική του πολέμου, όπου μόνο η σερβική πλευρά έχει ως βασική στρατηγική το βομβαρδισμό αμάχων. Μπορεί να υπάρχουν ερωτηματικά για την προέλευση βλημάτων που προκάλεσαν αιματοχυσίες (παρόλο που και εδώ η παραπληροφόρηση φαίνεται να λειτουργήσει προς πάνω από μια πλευρές), όμως δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία για το ποιος έχει υιοθετήσει την πολιτική των τρομοκρατών για τη σύλληψη ομήρων. Στην Ελλάδα, τα παραπάνω γεγονότα αποσιωπώνται ή διαψεύδονται. Η παραπληροφόρηση των δυτικών ΜΜΕ ωχρία μπροστά σ' αυτήν των ελληνικών. Η πρώτη μέριμνα μετά από κάθε εκατόμβη είναι να αμφισβητηθεί η σερβική ευθύνη ή να υπενθυμισθεί ότι «και οι άλλοι τα ίδια κάνουν». Οι μαφιόζικες συμμορίες του Κάρατζιτς παρουσιάζονται ως πατριώτες μαχητές και μάλιστα ηρωικοί, αφού αγωνίζονται με ολόκληρο τον κόσμο εναντίον τους. Έχουμε την πρωτοφανή συγκέντρωση συμπαράστασης στον Κάρατζιτς με συνοργανωτή τον Αρχιεπίσκοπο Ελλάδος και με σύνθημα όχι την ειρήνη, αλλά τη νίκη των Σέρβων. Ακόμη και τα πιο αποτρόπαια εγκλήματα δικαιολογούνται με το επιχείρημα ότι άλλοι οδήγησαν τους Σέρβους σ' αυτά. Έτσι, στην Ελλάδα, για το βομβαρδισμό της πλατείας με τα καφενεία της Τούζλα, όπου σκοτώθηκαν 80 νέοι, εμφανίζεται να ευθύνεται περίπου το ΝΑΤΟ που την προηγούμενη είχε βομβαρδίσει αποθήκες πυρομαχικών που

χρησιμοποιούνταν για το βομβαρδισμό αμάχων στο Σαράγεβο.

Πίσω από την ελληνική παραπληροφόρηση, αναδύεται μια ανησυχητική αναισθησία απέναντι σε βασικές πανανθρώπινες αξίες. Εδώ είναι και η μεγάλη διαφορά με την υπόλοιπη Δύση. Εκεί, η κοινή γνώμη (έστω και παραπληροφορημένη, ως ένα βαθμό) εξανίσταται για τα εγκλήματα, και τις σφαγές. Εδώ, η κοινή γνώμη εθίζεται να θέτει σε πρώτη μοίρα την αλληλεγγύη στους Σέρβους, το «ξεσκέπασμα» των δυτικών που θέλουν να τους ενοχοποιήσουν. Τα εγκλήματα και οι νεκροί γίνονται πολιτικάντικα επιχειρήματα για τα καφενεία και η ευθύνη γι' αυτά επιρρίπτεται στους... Γερμανούς.

5. Η παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας και ο ψεύτικος «φιλειρητισμός»

Το ζήτημα της ενδεικνυόμενης στάσης της διεθνούς κοινότητας είναι ασφαλώς εξαιρετικά πολύπλοκο, ιδίως εκεί που φθάσαμε. Και δεν είναι περιέργο πως υπάρχουν πολλές προσεγγίσεις και προτάσεις. Πολλοί είναι οι παράγοντες που υπεισέρχονται: η εφικτή αρχιτεκτονική της πρώην Γιουγκοσλαβίας, με δεδομένο πλέον τον τετραετή εμφύλιο. Η μελλοντική θέση της Σερβίας. Ο ρωσικός παράγοντας. Η στρατιωτική πτυχή μιας ενδεχόμενης μεγαλύτερης εμπλοκής της Δύσης. Το πολιτικό κόστος μιας τέτοιας εμπλοκής στις βασικές δυτικές χώρες (Αγγλία, Γαλλία, ΗΠΑ). Οι κίνδυνοι επέκτασης των εχθροπραξιών σε άλλες περιοχές. Η ανικανότητα της Ευρώπης και της Δύσης να χαράξει μια σαφή γραμμή δεν αποτελεί ασφαλώς δείγμα υγείας τους. Όμως, κανείς στη Δύση δεν συμπαθεί τον Κάρατζιτς ή τον Μιλόσεβιτς και τις πολιτικές τους. Οι δισταγμοί οφείλονται

στις δυσκολίες να τους σταματήσουν, καθώς και σε διαφορές για τις συνέπειες που θα είχε μια τέτοια κίνηση στις γεωπολιτικές ισορροπίες στην περιοχή.

Στην Ελλάδα το κλίμα είναι εντελώς διαφορετικό. Εμείς, είμαστε αυθεντικοί υποστηρικτές των Σέρβων εθνικιστών, δεν προβληματιζόμαστε για τον τρόπο αντιμετώπισής τους. Όταν λέμε ότι «ο πόλεμος δεν είναι λύση», εννοούμε ότι λύση είναι η νομιμοποίηση της νίκης των Σέρβων. Επικαλούμαστε τις επικίνδυνες επιπλοκές που θα είχε μια δυναμική επέμβαση της Δύσης, ενώ στην πραγματικότητα θεωρούμε ως κίνδυνο όχι τις όποιες επιπλοκές, αλλά την ήττα των Σέρβων από μια τέτοια επέμβαση. Όπως ο Κάρατζιτς και ο Μιλόσεβιτς, εκβιάζουμε με τις επιπλοκές για να διασφαλίσουμε την ασυδοσία των Σέρβων.

Όλοι βέβαια συμφωνούν ότι δεν υπάρχει στρατιωτική λύση στη Γιουγκοσλαβική κρίση. Πράγμα που, μεταξύ άλλων, σημαίνει ότι λύση δεν είναι και η αποδοχή όσων κατέκτησαν με τα όπλα οι Σέρβοι. Σημαίνει ασφαλώς επίσης ότι δεν αποτελούν λύση τυχόν σκέψεις συντριβής του σερβικού έθνους, αν και τέτοιες σκέψεις εμφανίζονται μόνο σε συναισθηματικές εκρήξεις ατόμων και μέσων ενημέρωσης. Ωστόσο, υπάρχει μια θεμελιώδης διαφορά ανάμεσα στο «δεν υπάρχει στρατιωτική λύση» και στο «ο πόλεμος δεν αντιμετωπίζεται με πόλεμο». Η τελευταία αυτή θέση φαίνεται να υποστηρίζεται πλατιά στην Ελλάδα.

Κατ' αρχήν εκπλήσσει κανείς όταν βλέπει το σύνολο των ελληνικών πολιτικών δυνάμεων, από τους κομμουνιστές ως τους ακραίους δεξιούς εθνικιστές, να ασπάζονται ξαφνικά τη φιλοσοφία... της μη βίας του Γκάντι. Πράγματι, στη χώρα μας δεν έχουμε εθιστεί σε αυτή τη φιλοσοφία. Με-

γαλώσαμε τιμώντας το ΟΧΙ και την Εθνική Αντίσταση, σήμερα γιορτάζουμε με υπερηφάνεια τα 50 χρόνια της νίκης στο Β' Παγκόσμιο Πόλεμο, ενώ οι αριστεροί στηρίζουμε και θαυμάσαμε τον αγώνα των Βιετναμέζων. Ελάχιστοι Έλληνες θα δήλωναν πως δεν πρέπει να αντιμετωπίσουμε ένοπλα μια ενδεχόμενη επίθεση των Τούρκων.

Ας είμαστε λοιπόν σοβαροί. Η ιστορία διδάσκει πως κατά κανόνα ο πόλεμος, ιδίως όταν προκαλείται από ολοκληρωτικά καθεστώτα, δυστυχώς με πόλεμο –ή με αξιόπιστη *απειλή* πολέμου– αντιμετωπίζεται. Φυσικά είναι προτιμότερο να εξαντλούνται όλα τα άλλα μέσα. Φυσικά η διεθνής κοινότητα διαθέτει πια αρκετά τέτοια μέσα (ένα από αυτά είναι και το εμπάργκο, το οποίο βέβαια επίσης καταγγέλλουν οι Έλληνες «ειρημιστές», την ώρα που πολλοί από αυτούς αποδέχονται το εμπάργκο κατά της Π.Γ.Δ. Μακεδονίας). Όμως το «πνεύμα του Μονάχου» θα μας θυμίζει για πάντα τους θανάσιμους κινδύνους της απολυτοποίησης μιας πολιτικής κατευνασμού.

Τα παραπάνω δεν σημαίνουν ότι η μόνη λύση στην πρώην Γιουγκοσλαβία είναι η ένοπλη παρέμβαση της διεθνούς κοινότητας. Σημαίνουν όμως πως μια τέτοια παρέμβαση δεν μπορεί να αποκλειστεί με βάση γενικές αρχές. Σημαίνουν ακόμη πως βασικός παράγοντας για τη συνέχιση του πολέμου είναι η βαθιά πεποίθηση που έχουν διαμορφώσει οι Σέρβοι εθνικιστές ότι η διεθνής κοινότητα είναι εντελώς ανίκανη να φράξει το δρόμο στα μεγαλοϊδεατικά τους σχέδια και ότι δεν υπάρχουν όρια στα εγκλήματα που μπορούν να διαπράττουν. Σημαίνουν άρα πως, δυστυχώς, στρατιωτικά μέτρα δεν μπορούν να αποκλεισθούν ως ενδεχόμενο σε μια πολιτική που αποβλέπει στον τερματισμό της αιματοχυσίας, στο σταμάτημα των τρομοκρατικών πρακτικών αλλά και την επίτευξη μιας λύσης που δεν θα αποτελεί απλά νομιμοποίηση των σερβικών κατακτήσεων. Οι «περιστερές-μαϊμούδες» στην Ελλάδα φαίνεται να λησμονούν ότι τον πόλεμο δεν τον προκαλεί τυχόν επέμβαση της Δύσης. Ο πόλεμος υπάρχει εδώ και τέσσερα χρόνια και θρηνούμε καθημερινά θύματα. Αυτός ο πόλεμος πρέπει να σταματήσει, και όχι με

τη δικαίωση της ιδεολογίας και των πρακτικών του ακραίου εθνικισμού, όχι δηλαδή με τρόπο που θα οδηγούσε στον πολυπλασιασμό ανάλογων συγκρούσεων στα Βαλκάνια και αλλού.

6. Η διγλωσσία ως τρέχουσα πρακτική

Υπάρχει τέλος και ένα ακόμη στοιχείο της ελληνικής πολιτικής απέναντι στη Γιουγκοσλαβική κρίση που δεν μπορεί να μη σχολιασθεί. Η επίσημη Ελλάδα, ο πολιτικός της κόσμος, τα μέσα ενημέρωσης τάσσονται αναφανδόν υπέρ των Σέρβων, και μάλιστα των πιο ακραίων, και καταγγέλλουν τις δυτικές πολιτικές και επεμβάσεις. Δηλώνουν δε ότι οι πολιτικές αυτές αποτελούν μείζονα κίνδυνο για την ειρήνη. Ταυτόχρονα όμως, σε όλους τους διεθνείς οργανισμούς και βήματα όπου συμμετέχουμε και συχνά διαθέτουμε βέτο, ψηφίζουμε ή πάντως δεν καταψηφίζουμε τις αποφάσεις, και τις δηλώσεις των δυτικών. Η διγλωσσία έχει γίνει τρέχουσα και επαναλαμβανόμενη πρακτική της ελληνικής διπλωματίας. Η δικαιολογία που δίδεται είναι ότι «δεν μας παίρνει» να στραφούμε μόνοι έναντι όλων των εταίρων και συμμάχων. Το επιχείρημα είναι ασφαλώς κατανοητό, αλλά έχει και τα όριά του:

- Πρώτον, υπάρχει ένα θέμα στοιχειώδους σοβαρότητας της χώρας στη διεθνή κοινότητα. Δεν είναι δυνατόν ο πρωθυπουργός της χώρας να καταγγέλλει δημόσια κάτι που ο υπουργός του έχει μόλις ψηφίσει (η περίπτωση της δύναμης ταχείας επέμβασης). Οι επαναλαμβανόμενες τέτοιες πρακτικές δεν είναι χωρίς συνέπεια για τη γενικότερη αξιοπιστία μας, μάς φέρνει στο επίπεδο γραφικών τριτοκοσμικών δικτατοριών.

- Δεύτερον, αν πράγματι τα ζητήματα αυ-

τά είναι τόσο σοβαρά (και είναι), η ελληνική διγλωσσία φαίνεται τουλάχιστον ανεύθυνη. Το να *μπορούμε* να ορθώσουμε εμπόδια αν όχι και να σταματήσουμε μια καταστροφική προοπτική (π.χ. με ένα βέτο στο NATO) και να μην το κάνουμε φαίνεται περιέργο. Και μάλλον πείθει ότι η ελληνική στάση υπαγορεύεται όχι από θεωρήσεις για το εθνικό και διεθνές συμφέρον, αλλά από σκέψεις εσωτερικής και... βαλκανικής κατανάλωσης. Οπότε, βολεύει το «και η πίτα ολόκληρη, και ο σκύλος χορτάτος».

Η ευθύνη της διεθνούς κοινότητας και ειδικότερα της Ευρώπης για τα όσα τραγικά συμβαίνουν εδώ και τέσσερα χρόνια στην πρώην Γιουγκοσλαβία είναι τεράστια. Σταθήκαμε ανίκανοι να προλάβουμε και μετά να σταματήσουμε τη φρικαλέα σφαγή και τις εθνικές καθάρσεις, αφήνουμε καθημερινά να καταπατούνται όλες οι αρχές της πολιτισμένης συμβίωσης ατόμων, εθνών και κρατών. Οι συνέπειες αυτής της στάσης θα είναι βαθιές και μακρόχρονες όχι μόνο για την περιοχή, αλλά και για την οικοδόμηση της Ευρώπης και της νέας διεθνούς τάξης.

Η πρόσφατη συγκρότηση της αγγλο-γαλλικής δύναμης ταχείας επέμβασης, καθώς και μια αλλαγή του κλίματος σε ορισμένες δυτικές πρωτεύουσες, αφήνουν να διαφανεί η πιθανότητα μιας πιο ενεργούς και αποτελεσματικής διεθνούς παρέμβασης. Δυστυχώς όμως οι ενδείξεις δεν είναι μονοσήμαντες. Δεν είναι σαφές αν οι κινήσεις αυτές αποσκοπούν σε μια πιο ενεργό παρέμβαση ή στην ετοιμασία της απειμπλοκής. Εξακολουθούν να εκπέμπονται αντιφατικά μηνύματα από διάφορα κράτη και κέντρα. Οι ΗΠΑ βρίσκονται σε πλήρη παράλυση. Και οι μάχες εντείνονται.

Μπροστά σ' αυτή την καταθλιπτική ευρύτε-

ρη εικόνα, ο ρόλος και οι ευθύνες της μικρής Ελλάδας φαίνονται ασήμαντα. Είναι αλήθεια πως με την παράλογη στάση της στο μακεδονικό, η Ελλάδα συμβάλλει κι αυτή καθημερινά στην αποσταθεροποίηση της ευρύτερης περιοχής και στον εξευτελισμό της Ευρώπης και της διεθνούς κοινότητας. Ωστόσο, κανείς δεν θα μπορούσε να της αποδώσει μείζοντες ευθύνες για τη Γιουγκοσλαβική τραγωδία.

Και όμως, η στάση της Ελλάδας απέναντι στους Γιουγκοσλαβικούς πολέμους έχει σημασία, σημασία όχι τόσο για τους άλλους, όσο για μας. Η στάση αυτή δεν συμβάλλει απλά στη διεθνή μας απομόνωση. Αποτελεί μια μελανή κηλίδα στην ιστορία μας, που –όπως και το μακεδονικό, με το οποίο εξάλλου συνδέεται– συμπυκνώνει την ανησυχητική πορεία σκοταδιστικής αναδίπλωσης της κρατικής πολιτικής, αλλά και ολόκληρης της ελληνικής κοινωνίας.

18.6.95

ΟΙ ΤΟΥΡΚΟΙ ΤΗΣ ΔΥΤΙΚΗΣ ΘΡΑΚΗΣ «ΒΟΗΘΗΤΙΚΟΙ ΛΟΙΠΟΙ ΠΟΛΙΤΕΣ» του Νίκου Θεοδοκιά

Σε πείσμα των εντεταλμένων κρασιομετρών, που προσπαθούν να αποδείξουν πως οι μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης δεν ανήκουν στην τουρκική ράτσα, όλο και περισσότεροι απ' τους Έλληνες πολίτες που κατοικούν στη Ροδόπη και στην Ξάνθη, αισθάνονται Τούρκοι. Δεν χρειάζεται νομίζω να επιμείνει κανείς στην άποψη ότι η τουρκική ράτσα και το τουρκικό έθνος είναι δυο πράγματα τελείως διαφορετικά, που ταυτίζονται μόνο στις ιστορικές κατασκευές των εθνικισμών. Όπως και να έχουν πάντως τα πράγματα, οι μουσουλμάνοι της Δ. Θράκης νοιώθουν τον εαυτό τους Τούρκο κι εμείς δεν έχουμε κανέναν λόγο να μην δεχτούμε αυτό που αισθάνονται. Όπως πιστεύουμε τους Αρβανίτες, τους Σαρακατσάνους, τους Βλάχους, τους Μακεδόνες, τους Αρμένιους, τους Ποντίους κτλ., που χωνεύτηκαν, με το καλό ή με το ζόρι, στο ελληνικό εθνικό σώμα και που, χωρίς κανείς να τους μετρήσει το κρανίο, θεωρούν τον εαυ-

τό τους κατευθείαν απόγονο του Περικλή και του Μεγαλέξανδρου, του Θεοδοσίου και του Βουλγαροκτόνου, του Μιαούλη και του Μάρκου Μπότσαρη.

Οι Τούρκοι της Ροδόπης και της Ξάνθης, όπως κι όλοι οι κάτοικοι της Δ. Θράκης, είναι πολίτες της Ελληνικής Δημοκρατίας. Όμως, ως Τούρκοι, είναι πολίτες δεύτερης κατηγορίας. Η ψήφος τους ζυγίζει λιγότερο απ' όσο αυτή των «καθαρόαιμων» Ελλήνων. Τα γράμματα που μαθαίνουν, όταν μαθαίνουν γράμματα, αξίζουν λιγότερο από εκείνα που μαθαίνουν τα «γνήσια» ελληνόπουλα. Τα διπλώματα και τα πτυχία τους χάνουν το επιστημονικό τους εκτόπισμα μπροστά στις επιλογές των εκάστοτε ελληνικών αρχών. Στο στρατό, οι Τούρκοι (γιατί εκεί τουλάχιστον τους λένε με τ' όνομά τους) υπηρετούν ως «Βοηθητικοί λοιποί οπλίτες». Ένα ολόκληρο πλέγμα διακρίσεων φτιάχνει τις παραστάσεις τους για την πατρίδα, για την ταυτότητά τους και για τους άλλους. Παρ' όλο που γεννήθηκαν, έθαψαν τους γονιούς τους και οραματίζονται το μέλλον τους σ' αυτόν τον τόπο, νοιώθουν λιγότερο Έλληνες πολίτες απ' όσο οι «ξένοι» αθλητές και προπονητές των ομάδων της καλαθοσφαίρισης ή του ποδοσφαίρου.

Τα βάσανα των Τούρκων της Ροδόπης και της Ξάνθης μαρτυρούν δυο πράγματα εξίσου αφόρητα. Αφενός, αποδεικνύουν έλλειμμα δημοκρατίας, που προσβάλλει και τρομάζει κάθε πολίτη αυτής της χώρας. Αφετέρου, καταδεικνύουν την υπέρμετρη ανοησία που δημιουργεί, τροφοδοτεί και αναπαράγει διαμάχες άχρηστες και ζημιογόνες.

Το συνηθισμένο επιχείρημα με το οποίο νομιμοποιούμε την εχθρική στάση της πολιτείας, ενίοτε δε και των πολιτών, προς τους